

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Козубовський Ростислав Володимирович
м.Ужгород

Стаття присвячена питанням формування готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до волонтерської діяльності, яка розглядається як важлива передумова ефективно професійної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальна робота, готовність, волонтери.

Професійна підготовка фахівців соціальної роботи розпочалася в Україні порівняно недавно, тому, незважаючи на те, що окремі аспекти підготовки фахівців цієї вкрай важливої спеціальності досліджуються вітчизняними вченими (С.Архипова, Н.Кабаченко, І.Мигович, В.Поліщук, Г.Полович та ін.), дуже багато питань залишаються поки що маловивченими. Це, зокрема, стосується питання підготовки майбутніх фахівців соціальної роботи до волонтерської діяльності. На нашу думку, волонтерська діяльність повинна стати невід'ємним компонентом професійної підготовки саме фахівців соціальної роботи.

Слід відзначити, що на сьогоднішній день не існує єдиного визначення суті волонтерської діяльності, що пояснюється деякими її особливостями. Найбільш значимі серед них : відсутність фінансового прибутку (можливою є часткова винагорода, яка значно менша, ніж реальна вартість виконаної роботи); добровільний характер діяльності; користь для окремих людей і суспільства загалом; може бути представлена організованою і систематичною діяльністю, або ж спонтанною епізодичною допомогою людям.

Синтез особливостей дозволяє вбачати мету волонтерської діяльності в наданні допомоги, соціальної підтримки, захисту окремим громадянам (дітям-сиротам, неповнолітнім, схильним до девіантної поведінки, людям похилого віку, самотнім, з обмеженими можливостями та ін.).

Таким чином, волонтерська діяльність базується на принципах альтруїзму, безкорисливості, благородства, гласності, гуманізму, добровільності, законності, милосердя, самовідданості, співчуття, людяності.

Конкретизуємо суть даних принципів :

- принцип альтруїзму передбачає, що волонтер готовий до здійснення діяльності, спрямованої на вирішення важкої життєвої ситуації клієнта, причому інтереси клієнта є важливими для волонтера;
- принцип безкорисливості є необхідним принципом етики соціальної роботи, коли відносини між волонтером і клієнтом базуються на відсутності матеріальних інтересів;
- принцип благородства дозволяє вибудовувати відносини між волонтером і клієнтом на основі чесності і відкритості, моральності, поваги, тактовності;
- принцип гласності полягає в доступності волонтерської діяльності для суспільного ознайомлення і обговорення, що може сприяти популяризації даного виду діяльності;
- принцип гуманізму виражається в дотриманні прав людини, проявах доброзичливого, толерантного ставлення до клієнта;
- принцип законності вимагає відповідності проведення волонтерської діяльності з існуючими правовими нормами;
- принцип милосердя охоплює весь зміст волонтерської діяльності, яка базується на бажанні і готовності допомогти людям;
- принцип самовідданості висуває пріоритетність інтересів клієнта у волонтерській діяльності і наявність у волонтера оптимізму, віри у можливість і необхідність допомогти;
- принцип співчуття, емпатії є відображенням гуманного

ставлення до будь-якого клієнта соціальної роботи.

За рубежом волонтерська діяльність на сьогоднішній день є досить розвиненою. Існує низка міжнародних волонтерських організацій, які відрізняються за видами діяльності, формами роботи.

Аналіз літератури свідчить, що сьогодні основними формами волонтерської діяльності за рубежом є :

1. Обслуговування – традиційна форма допомоги одній людині іншій, яка передбачає особистісну підтримку.
2. Захист громадянських прав людей – діяльність спрямована на зміну функціонування установ, закладів, захист, дотримання і розширення громадянських свобод і прав.
3. Громадська діяльність – робота волонтерів, зв'язана з функціонуванням державних установ (розповсюдження інформації, оцінка державних програм та їх виконання).
4. Управлінська діяльність волонтерів, які є членами рад директорів, різних громадських організацій і відповідають за вироблення їх програми діяльності.
5. Самопомога (участь волонтерів у групах самопомоги, підтримки).
6. Збір фінансових засобів [1].

Участь студентів факультетів і відділень соціальної роботи позитивно впливає на їх академічні успіхи, розвиток умінь і навичок, необхідних для самостійного життя, сприяє формуванню у майбутніх соціальних працівників почуття громадянської відповідальності.

Вчені (А.Астін, Б.Констатинова, Б.Звоновський та ін.) відзначають позитивний вплив участі у волонтерському русі на формування ціннісних орієнтацій студентів; конкретизацію вибору життєвого шляху; зміцнення бажання брати участь у волонтерській роботі, надавати допомогу людям після закінчення вищого навчального закладу.

Найчастіше волонтерська діяльність студентів здійснюється у формі акцій, спрямованих на збір і розповсюдження соціально важливої інформації, проведення найрізноманітніших соціально-культурних заходів, участь в соціальних проектах.

Зокрема, студенти Ужгородського національного університету – майбутні соціальні працівники, залучаються до волонтерської діяльності, спрямованої на надання допомоги дітям групи ризику, активно працюють з дітьми з обмеженими можливостями впродовж навчального року, а літом – у таборах відпочинку, які впродовж кількох останніх років організовуються в рамках американо-українського проекту «TOUCH» для дітей-сиріт, дітей ромської національності і дітей з вадами розвитку.

Участь студентів-волонтерів у соціальних проектах допомагає їм засвоювати нові соціальні ролі, здобути первинний професійний досвід, краще усвідомити суть обраної ними професії, вибудувати власну подальшу кар'єру.

Працюючи волонтерами, студенти навчаються співвідносити свої особистісні можливості в духовно-моральному плані з вимогами професії, яка передбачає наявність таких властивостей : комунікативна компетентність, надійність, уважність, чуйність, толерантність, емоційна стабільність, висока працездатність, витримка, усвідомлення себе як особистості, покликаного допомагати людям .

Студенти-волонтери, які активно працюють в соціальних проектах, мають сформовану громадянську позицію, здобувають навички роботи в команді, більш добросовісно ставляться до виконання своїх обов'язків, переживають за результати роботи, зазвичай проявляють більше ініціативи і творчості у професійній діяльності,

Отже, немає сумнівів у необхідності формувати у студентів – майбутніх соціальних працівників готовність до участі у волонтерській діяльності.

Саме поняття «готовність» розглядається вченими (І.Багаєва, Н.Кузьміна, В.Серіков, В.Сластьонін, Т.Руднева та ін.) по-різному, наприклад, як : система якостей особистості, які свідчать про підготовленість до виконання соціальних функцій; активно-позитивне ставлення до професійної діяльності; здатність оволодіти професією, бажання професійного вдосконалення; певний рівень розвитку особистості; система інтегративних якостей, властивостей, знань, навичок особистості як закономірний результат професійної підготовки; система мотивів, ставлень, установок, накопичених знань і умінь, які забезпечують ефективне виконання професійних функцій та обов'язків.

Отже, підсумовуючи все сказане, можна зробити висновок про те, що готовність тлумачиться більшістю вчених як система інтегративних якостей особистості, які свідчать про рівень розвитку особистості спеціаліста, і як критерій результативності професійної підготовки фахівця.

Професійна готовність включає : психологічну (особистісну) готовність, науково-теоретичну готовність (інтеграція теоретичних і практичних знань, рефлексія особистісного досвіду і досвіду спеціалістів з соціальної роботи); практичну готовність (передбачає наявність у фахівців певних практичних умінь і навичок).

Щодо змісту практичної готовності, то найчастіше вченими виокремлюються уміння : проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні та ін.

Підкреслимо, що сьогодні відсутня єдина позиція вчених стосовно визначення основних структурних і функціональних компонентів готовності.

Таким чином, на основі проаналізованої літератури і досвіду волонтерської діяльності студентів можемо розглядати готовність майбутніх фахівців соціальної роботи до волонтерської діяльності як інтегративну якість особистості, яка містить когнітивний, ціннісно-мотиваційний, технологічний, особистісний компоненти і сприяє успішному виконанню функціонального репертуару соціального працівника.

Що стосується найбільш значимих функцій соціальної роботи, то вони описані в науковій літературі і добре відомі : профілактична, виховна, організаторська, комунікативна [2].

Ролі спеціаліста соціальної роботи : експерт, громадський діяч, наставник, аніматор, посередник. Роль експерта полягає в проведенні експертної оцінки й аналізу результатів волонтерської діяльності. Роль громадського діяча виявляється у пропаганді філантропічних цінностей (альтруїзм, співчуття, гуманізм) в сучасному суспільстві. Роль наставника передбачає керівництво діяльністю клієнта. Роль аніматора полягає у створенні умов для прояву активності і творчості самого клієнта. Роль посередника вимагає сприяння досягненню згоди між суб'єктами волонтерської діяльності.

Співвідношення сутності виявлених і найбільш значимих функцій і домінуючих ролей дозволяє об'єднати їх у функціонально-рольовий репертуар спеціаліста соціальної роботи у волонтерській діяльності.

Література і джерела

1. Энциклопедия социальной работы. В 3 т. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1993. – Т.1.- 446 с.
2. Шмельёва Н.Б. Педагогические основы социальной работы / Н.Б.Шмельёва. – Москва. – Ульяновск: УлГУ, 2001. - 170 с.

Статья посвящена вопросам формирования готовности будущих специалистов социальной работы к волонтерской деятельности, которая рассматривается как важное условие успешной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, социальная работа, готовность, волонтер.

The author of the article has considered the issues of readiness of future social workers to the volunteer activity as an important precondition of effective professional activity.

Key words: professional training, social work, readiness, volunteers.